

国家汉办/孔子学院总部
Hanban/Confucius Institute Headquarters

Pēteris Pildegovičs (Latvijas Universitāte)

贝德高 (拉脱维亚大学)

Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca

汉语拉脱维亚语大词典

商务印书馆
The Commercial Press

Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca

汉语拉脱维亚语大词典

商務印書館
The Commercial Press

2010年·北京

图书在版编目 (CIP) 数据

汉语拉脱维亚语大词典 / (拉脱维亚) 贝德高. —北京:
商务印书馆, 2010

ISBN 978 - 7 - 100 - 07038 - 6

I. 汉… II. 贝… III. ①拉脱维亚语—词典②词典—汉语、拉脱维亚语 IV. H752.6

中国版本图书馆CIP数据核字(2010)第053112号

除根据中华人民共和国法律专属于作者的著作权人身权外, 本
词典的著作权由国家汉办/孔子学院总部持有。

Balstoties uz KTR spēkā esošo likumdošanu autortiesības un īpašuma tiesības pieder ne
tikai autoram, bet arī Hanban un Konfūcija institūta Galvenajai pārvaldei.

HÀNYŪ LĀTUŌWÉIYÀYŪ DÀ CÍDIǎN

汉语拉脱维亚语大词典

贝德高

商务印书馆出版

(北京王府井大街36号 邮政编码 100710)

商务印书馆发行

北京瑞古冠中印刷厂印刷

ISBN 978 - 7 - 100 - 07038 - 6

2010年5月第1版

开本 787 × 1092 1/16

2010年5月北京第1次印刷

印张 67¼

定价: 338.00 元

汉语拉脱维亚语大词典

总策划 许琳 王涛
总监制 马箭飞 周洪波
监制 孙文正 王锦红

编者 贝德高
拉脱维亚文审订 雅·普列德 阿·斯塔舒拉涅
阿·雅涅 利·库兹马涅
中文审订 王英佳 魏 励
拉脱维亚文编辑 周宏友
中文编辑 于立滨

封面设计 钟 鸣
版式设计 毛尧泉

Lielā ķīniešu - latviešu vārdnīca

mārketinga jautājumi Sju Liņ Van Tao
galvenie kontrolieri Ma Dzjeņfei Džou Hunbo
kontrolieri Suņ Veņdžen Van Dzjiņhun

vārdnīcas sastādītājs Pēteris Pildegovičs
latviešu valodas korektori J. Priede A. Stašulāne
A. Jāne L. Kuzmane
ķīniešu valodas korektori Van Jindzja Vei Li
latviešu valodas redaktors Džou Hunjou
ķīniešu valodas redaktors Ju Libiņ

vārdnīcas vāka projekts Džun Min
aplaušanas projekts Mao Jaocjuan

Priekšvārds

Mūsdienu pasaulē aizvien biežāk dzirdam vārdu „sadarbība”, izskan aicinājumi sadarboties ekonomikā, politikā, izglītībā un kultūrā, cīņā pret klimata izmaiņām un citās jomās. Priekšnoteikums sadarbībai ir savstarpēja sapratne. Iepazīstot vienu otru, vienlīdz svarīgi ir precīzi izteikties pašam un saprast otru un šajā procesā nenoliedzami noteicošā loma ir valodai.

Pateicoties tehnoloģijām, saziņas un pārvietošanās līdzekļiem, brīvas ceļošanas iespējām mūsu dzīvi ietekmē cilvēki un notikumi tūkstošiem kilometru attālumā no mums. Arī attālums starp Latviju un Ķīnu ir kļuvis daudz sasniedzamāks ne tikai fiziskā nozīmē, bet arī gadu gaitā savstarpēji arvien vairāk iepazīstot kultūru un tradīcijas, kā arī apgūstot valodu zināšanas. Valoda ir arī patstāvīgs izpētes priekšmets, kas sniedz izpratni par katras tautas pasaules redzējumu, raksturu un kultūru, kas palīdz saskatīt lietu cēloņsakarības laikā un telpā.

Latvijas Universitātes pasniedzējs un ilggadīgs Latvijas Ārlietu ministrijas diplomāts Pēteris Pildegovičs septiņus savas dzīves gadus ir veltījis, lai sastādītu „Lielo ķīniešu-latviešu vārdnīcu”. Taču patiesībā atskaites punkts šim darbam ir meklējams daudz agrāk, proti, laikā, kad Pildēgoviča kungs pats uzsāka ķīniešu valodas studijas, bet vēlāk strādāja par pasniedzēju Maskavā un Vladivostokā. Saskarsme ar ķīniešu valodu netika pārrauta arī tad, kad viņš gandrīz desmit gadus strādāja Latvijas Republikas Ārlietu ministrijā – gan vadot Āzijas un Āfrikas nodaļu, gan pildot padomnieka, kuram bija uzticēta Latvijas vēstniecības Ķīnā izveidošana, pienākumus Pekinā.

Būtisks ieguldījums Latvijas sinoloģijas attīstībā ir Pētera Pildegoviča pedagoga darbs Latvijas Universitātē. 1993. gadā Latvijas Universitātes Svešvalodu fakultātē tika izveidota Orientālistikas katedra, un vienpadsmit studenti Pētera Pildegoviča vadībā sāka apgūt ķīniešu valodu. Jāatzīmē, ka šobrīd ķīniešu valodas studentu skaits Latvijā jau ir izaudzis līdz vairākiem simtiem, cilvēku – ķīniešu valodu pasniedz ne tikai Latvijas Universitātē, bet arī Daugavpils Universitātē un Vidzemes Augstskolā, kā arī vairākās vidējās izglītības mācību iestādēs.

Minētie skaitļi liecina, ka tieši izglītību varam uzskatīt par vienu no izvērstākajām Latvijas un Ķīnas sadarbības jomām. Nozīmīgu atbalstu šīs sadarbības sekmēšanai vienmēr ir sniegusi Ķīnas Tautas Republikas vēstniecība Rīgā, kas ir dāvinājusi mācību grāmatas augstskolām, piešķīrusi stipendijas sinoloģijas studentiem un pētniekiem, lai dotos uz Ķīnu, kā arī nosūtījusi ķīniešu valodas pasniedzējus darbam Latvijā.

Ārlietu ministrijas vārdā vēlos izteikt visdziļāko pateicību Pēterim Pildegovičam par ieguldīto darbu vārdnīcas tapšanā, kurai ir neatsverama nozīme Latvijas un Ķīnas attiecību stiprināšanā. Esmu pārliecināts, ka šo darbu novērtēs Latvijas jaunie sinoloģijas studenti, kuri, pateicoties šai vārdnīcai, ķīniešu valodu turpmāk varēs apgūt arī ar dzimtās valodas, ne tikai svešvalodu starpniecību.

Tāpat izsaku atzinību visām personām un institūcijām, kas pielikuši pūles vārdnīcas sastādīšanā un izdošanā – galvenokārt Latvijas Universitātei un Ķīnas Tautas Republikas vēstniecībai Latvijā un it īpaši Ķīnas Tautas Republikas vēstniekam Čenam Vendzju kungam personīgi.

Uzskatu, ka šīs vārdnīcas izdošana ir vēsturisks un nozīmīgs solis, kas veicinās savstarpēju izpratni starp Latvijas un Ķīnas tautām un pavērs iespējas jauniem sadarbības virzieniem nākotnē.

Māris Riekstiņš
Latvijas Republikas ārlietu ministrs

序

近闻拉脱维亚大学教授、著名汉学家贝德高先生编纂的《汉语拉脱维亚语大词典》编辑完毕，准备付印出版，我高兴不已，遂欣然应允为该词典出版作序。我谨以此种方式代表中国政府和人民对贝德高先生长期以来努力学习并教授汉语，特别是近年来潜心编纂《汉语拉脱维亚语大词典》，现终将大功告成，致以热烈的祝贺！为那些热爱中华文明和中国传统文化，长期致力于学习、研究和教授汉语的朋友们感到由衷的高兴！毫无疑问，这本词典的问世将为汉语爱好者提供极大的便利，从而有力地推动汉语在拉脱维亚的推广。

拉脱维亚在波罗的海三国中是最早开展汉语教学的国家。早在1993年，拉脱维亚大学东方语言系就开设了汉语课，贝德高先生等一批汉学家开教授汉语之先河。后来，斯特拉京什大学、道加瓦皮尔斯大学和维泽梅大学以及里加文化中学也适应不断增长的社会需求，相继开设了中文课。为支持拉脱维亚高校开展汉语教学，国家汉办/孔子学院总部派出中文教师与拉脱维亚同行们一道教授汉语，有力地推动了汉语教学。近年来，随着中拉关系稳步发展，合作领域不断扩大，拉脱维亚喜欢中国文化、希望学习汉语的人越来越多。据不完全统计，现有的学员达数百人，在波罗的海三国中名列首位。但长期以来，拉脱维亚没有汉语拉脱维亚语或拉脱维亚语汉语词典等方面的工具书，人们学习汉语主要是通过汉英或汉俄词典，这样既不方便，也难于做到快捷、准确。贝德高先生不顾繁重的教学任务，下决心编纂汉语拉脱维亚语大词典。他孜孜不倦，耕耘数载，为此付出了极大的艰辛，终于完成这一宏大的工程。不难看出，贝德高先生编纂这本工具书是顺势而为，即顺应了在拉脱维亚不断兴起的“汉语热”。这项创举填补了两国文化交流与合作中的一项空白，具有重要的学术价值和历史意义，可喜可贺！

《汉语拉脱维亚语大词典》的问世是中拉两国友好与合作关系稳步发展所取得的又一项成果。这项工作从一开始就得到了两国政府和有关方面的支持。拉脱维亚大学积极支持贝德高先生的工作，并提供了必要的协助。在该校任教的中文教师王英佳女士参加了词典的中文词条的校订工作；国家汉办/孔子学院总部对这部词典的编纂表示欢迎，对词典中文词条进行了审阅校订，并赞助出版；前两任中国驻拉脱维亚大使一直关注着该词典的编纂工作，并及时给予了必要的指导和支持。2009年9月，贝德高先生经过长达六年多的艰苦努力终于完稿待印，但由于拉脱维亚遭遇近些年来最为严重的经济危机，政府财政拮据，该词典的出版遇到了困难。在拉脱维亚大学的请求下，中国驻拉脱维亚大使馆决定予以支持，随即向国家汉办/孔子学院总部等单位寻求资金赞助，并得到积极的响应。

中拉友好合作潜力巨大，前景广阔。我衷心希望这项凝聚着中拉政府和学者辛勤汗水的合作项目早日结出硕果，也期待着这部承载着多方面厚望的词典为加强两国文化交流与合作发挥应有的作用。

预祝《汉语拉脱维亚语大词典》早日顺利问世！

中国驻拉脱维亚特命全权大使

程文举

2009年11月2日于里加

Ievada vārdi

Kā nesen kļuvis zināms LU pedagogs, pazīstamais sinologs P.Pildegovičs ir pabeidzis „Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” rediģēšanu un šo darbu sagatavojis publicēšanai. Tas mani ļoti iepriecina un reaģējot uz šo notikumu es tūdaļ ar patīku ķeros pie „Ievada vārdiem”. Šādā veidā es vēlos ĶTR valdības un ķīniešu tautas vārdā apliecināt cieņu P.Pildegoviča daudzo gadu ķīniešu valodas studijām un ķīniešu valodas izplatīšanai Latvijā, it īpaši par pēdējos gados, kad notika sasprindzināts darbs pie „Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” sastādīšanas. Tāpat es priecājos par tiem, kas iemīlējuši Ķīnas civilizāciju un tradicionālo kultūru, un jau ilgāku laiku studē, pēta un pasniedz ķīniešu valodu. Nav šaubu, ka minētās vārdnīcas iznākšana būs liels ieguvums visiem ķīniešu valodas entuziastiem, kā arī dos spēcīgu impulsu ķīniešu valodas līmeņa paaugstināšanā un izplatīšanā Latvijā.

Starp trim Baltijas valstīm Latvijā ķīniešu valodas apmācības sākās visagrāk. Jau 1993.g. LU Moderno valodu fakultātes Orientālistikas katedrā tika uzņemta pirmā sinoloģijas programmas grupa un P.Pildegovičs uzsāka mācīt ķīniešu valodu, kas arī bija šo studiju pirmsākums. Vēlākā laika posmā, atsaucoties uz sabiedrības pieprasījumu ķīniešu valodas studijas tika uzsāktas Stradiņa universitātē, Vidzemes augstskolā, Daugavpils universitātē un Rīgas kultūras vidusskolā. Lai sniegtu atbalstu ķīniešu valodas pasniegšanā Latvijas augstskolās un vidusskolās ĶTR valdības Ķīniešu valodas pārvalde uz Latviju sūta ķīniešu valodas skolotājus, kas kopā ar Latvijas kolēģiem māca ķīniešu valodu un šis process ir lielā mērā aktivizējis ķīniešu valodas pasniegšanu Latvijā. Pēdējo gadu laikā līdz ar stabilu ĶTR un Latvijas starpvalstu attīstību, nepārtraukti paplašinās sadarbības jomas, Latvijā ir cieņā Ķīnas kultūra un pastāvīgi aug to cilvēku skaits, kas vēlas mācīties ķīniešu valodu. Pēc nepilniem datiem, ķīniešu valodas pratēju skaits sniedzas vairākos simtos un Baltijas reģionā Latvija šajā spektā ieņem vadošo vietu.

Tomēr jau ilgāku laiku Latvijā nav „Ķīniešu-latviešu”, kā arī „Latviešu-ķīniešu vārdnīcu” un arī citu iziņas materiālu. Ķīniešu valodas studenti galvenokārt izmanto „Ķīniešu-angļu”, vai „Ķīniešu-krievu” vārdnīcas. Tas ir ļoti neērti, kā arī apgrūtina operatīvu un precīzu tulkošanu. P.Pildegovičs neskatoties uz saviem pedagoga pienākumiem LU izlēma sastādīt „Lielo ķīniešu-latviešu vārdnīcu” kā mācību līdzekli ķīniešu valodas studijām. Viņš ar apbrīnojamu neatlaidību, kā zemkopis, kas rūpīgi uzirdina un izravē katru zemes pēdu,- strādāja pie vārdnīcas sagatavošanas, nerēķinoties ne ar kādām grūtībām paveica šo milzīgo darbu. Nav grūti saskatīt, ka P.Pildegoviča sagatavotā vārdnīca un iziņas materiāls ir tapis tieši laikā, un atbilst nepārtraukti augošajai interesei par ķīniešu valodas studijām. Šī grāmata aizpildīs abu valstu kultūras un sadarbības kontaktos nepieciešamo posmu un tam ir liela zinātniska vērtība un vēsturiska nozīme. Tas ir iepriecinošs un apsveicams notikums.

„Ķīniešu-latviešu vārdnīcas” iznākšana ir ĶTR un Latvijas draudzīgās sadarbības un stabilas attiecību attīstības rezultāts. Šis darbs no paša sākuma guva abu valstu valdības un attiecīgo resoru izpratni un atbalstu. LU aktīvi atbalstīja P.Pildegoviča darbu, sniedzot viņam palīdzību. LU ķīniešu valodas skolotāja Van Jindzja (Wang Yingjia) ņēma aktīvu dalību vārdnīcas „Pielikumumu” sagatavošanā. ĶTR valdības Ķīniešu valodas pārvalde ir izteikusi pozitīvu novērtējumu vārdnīcas sagatavošanas darbam, veicot rūpīgu vārdnīcas manuskripta lasījumu un ķīniešu valodas salīdzinājumu, kā arī rekomendējusi vārdnīcu publicēšanai. Abi agrāk ĶTR vēstnieki ir izteikuši savlaicīgus ieteikumus un atbalstu vārdnīcas sagatavošanai. Šā gada septembrī P.Pildegovičs pēc vairāk nekā sešu gadu darba pilnībā pabeidza manuskriptu un sagatavoja vārdnīcu publicēšanai. Sakarā ar to, ka Latviju ir skārusi dziļa ekonomiska krīze un valstī pastāv finanšu grūtības,- minētās vārdnīcas izdošana saskārusies ar nopietniem sarežģījumiem. Atbildot uz LU vadības lūgumu, ĶTR vēstniecība LR ir nolēmusi sniegt atbalstu un lūgt no ĶTR valdības Ķīniešu valodas

pārvaldes materiālu palīdzību vārdnīcas izdošanai. No minētās Ķīniešu valodas pārvaldes ir saņemts aktīvs atbalsts vārdnīcas izdošanai.

ĶTR un Latvijas sadarbībai ir milzīgs potenciāls un lieliskas perspektīvas. Esmu dziļi pārliecināts, ka šajā ĶTR un Latvijas valdību un zinātnieku centīgā, sviedriem slacītā darbā uzkrātā sadarbība tuvākajā laikā vainagosies ar panākumu, kā arī ticu, ka šī vārdnīca, kas sevī ietver tik daudz ieceru-tieši kultūras kontaktu stiprināšanas un sadarbības veicināšanas jomās starp abām valstīm ieņems pienācīgu vietu.

Vēlu sekmes visdrīzākajā „Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” publicēšanā !

Čen Vendzju

ĶTR ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks LR

2.11. 2009. g.

Rīgā

序

欣闻拉脱维亚大学教授、著名汉学家贝德高先生的《汉语拉脱维亚语大词典》即将付梓出版，我感到非常高兴。众所周知，翻译词典是一件苦差事，而且越认真就越苦。这部工具书在收词、释义等方面，编排紧凑，解析详尽，其专业之严谨，规模之庞大，令人惊叹不已。从中不难窥见贝德高教授数年耕耘、孜孜不倦以及精益求精的学术品格和人文风范。在此，谨向贝德高教授致以深深的谢意。

中国和拉脱维亚都是有着古老历史文化的国家。中拉自1991年建交以来，在文化、教育领域的交流日益加强。《汉语拉脱维亚语大词典》的出版，可以说是中拉友好合作关系不断发展的见证，是中拉两国文化交流中的一件盛事，对增进两国人民之间的理解和友谊将大有裨益。另外，作为第一部记录当前中国语言发展变化的汉拉双语词典，这部词典的问世，对于那些希望了解当代中国、学习现代汉语的拉脱维亚读者将非常有帮助。它不仅便于拉脱维亚的读者学习汉语使用，同时也是中国读者学习拉脱维亚语不可或缺的重要参考书。

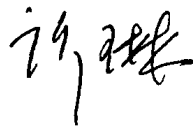
据我所知，拉脱维亚的汉学研究最早可追溯至100多年前，中国传统的文化经典著作如《论语》、《道德经》等，目前均已出版了拉脱维亚语版，受到拉脱维亚人民的喜爱。这其中，拉脱维亚汉学家为中国文化的传播付出了巨大的努力，功不可没。而作为文化传播的载体，汉语特别是系统的汉语教学在拉脱维亚的发展则相对起步较晚，迄今不过二三十年的历史。

进入新世纪以来，随着中国在世界影响力的逐步扩大，世界范围内对汉语学习的需求急剧增加，汉语教学的发展日新月异。以拉脱维亚为例，目前拉脱维亚学习汉语的人数已达数百人，在波罗的海三国中名列首位。而且，越来越多的拉脱维亚年轻人开始学习汉语，汉语教学有着广阔的前景。贝德高教授《汉语拉脱维亚语大词典》的出版可谓恰逢其时，相信一定会受到众多汉语爱好者的欢迎。

目前，汉语教学在世界范围内的迅速发展有一个非常明显的标志——孔子学院。自2004年11月首家孔子学院成立以来，短短几年内，已发展到282所孔子学院、272个孔子课堂，遍布全球88个国家（地区），2009年孔子学院注册学习汉语人数已逾23万。最近，我们刚刚收到了拉脱维亚大学向我们提出的有关建设孔子学院的申请。我们坚信，在双方的共同努力下，拉脱维亚的汉语教学一定会更好地发展。

祝愿中拉友谊之树长青。

国家汉办主任
孔子学院总部总干事

Izdošanas sakarā

Man ir liels prieks par to, ka Latvijas universitātes pedagoga un sinologa P.Pildegoviča „Lielā ķīniešu-latviešu vārdnīca” ir sagatavota publicēšanai. Visiem zināms, ka vārdnīcas sastādīšana ir smags un neienesīgs darbs. Bez tam, jo apzinīgāk šis darbs tiek veikts, jo tas ir grūtāks. Vārdnīcas - savā ziņā darbarīka leksikas apjoms un piedāvātie komentāri, leksikas izvietojuma secība un blīvums, izsmeļošā un analītiskā informācija, profesionālā piesardzība un lielais vārdnīcas apjoms izsauc patiesu apbrīnu. No visa teiktā nav grūti izdarīt secinājumu, ka P.Pildegovičs daudzus gadus rūpīgi un neatlaidīgi strādājot centies šo darbu paveikt pēc iespējas labāk, pastāvīgi uzlabojot vārdnīcas zinātnisko kvalitāti un pilnveidojot vārdnīcas kā humanitāro zinātņu darba veidolu. Par šo attieksmi vēlos autoram izteikt dziļu pateicību.

Ķīna un Latvija ir valstis ar senu kultūru un vēsturi. Kopš diplomātisko attiecību nodibināšanas 1991. gadā Ķīnas un Latvijas sakari kultūras un izlītības jomās pastāvīgi nostiprinās. Var teikt, ka „Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” izdošana ir Ķīnas un Latvijas draudzīgas sadarbības nepārtrauktas attīstības liecība un liels notikums Ķīnas un Latvijas kultūras sakaru jomā, kas veicinās dziļāku abu valstu tautu savstarpējo izpratni un draudzību. No cita viedokļa,- divvalodīgā ķīniešu-latviešu vārdnīca ir pirmais darbs, kurā atspoguļotas mūsdienu ķīniešu valodas attīstības procesā notiekošās izmaiņas. Šādas vārdnīcas iznākšana būs liels atspazds tiem Latvijas cilvēkiem, kas vēlēšies izprast mūsdienu Ķīnu un apgūt moderno ķīniešu valodu. Šī vārdnīca būs ērti pielietojama ne tikai tiem, kas Latvijā apgūst ķīniešu valodu, bet tā būs neaizstājams izziņas avots arī ķīniešiem, kas apgūst latviešu valodu.

Cik man zināms, tad pirmie Ķīnas kultūras pētījumi Latvijā nākuši klajā aptuveni pirms 100 gadiem. Mūsdienās Latvijā izdoti tādi Ķīnas tradicionālās kultūras kanoni kā 论语 „Luņju” un 道德经 „Daodedzjin”, kurus iemīļojuši Latvijas lasītāji. Latvijas sinologi Ķīnas kultūras popularizēšanā ir devuši milzīgu un nenovērtējamu ieguldījumu. Ķīniešu valodas kā galvenā kultūras popularizācijas faktora sistemātiska apmācība Latvijā ir aizsākusies salīdzinoši vēlu, tikai pirms aptuveni 20 gadiem.

Sākoties jaunajam gadsimtam, līdz ar Ķīnas ietekmes pakāpenisku palielināšanos, pasaulē strauji aug nepieciešamība pēc ķīniešu valodas apgūšanas un ķīniešu valodas apmācības attīstība strauji attīstās. Par piemēru Latvijā šodien ķīniešu valodu apgūst vairāki simti cilvēku un Baltijas valstu vidū Latvija ieņem vadošo vietu.

Arvien lielāks Latvijas jauno cilvēku skaits uzsāk ķīniešu valodas studijas un ķīniešu valodas apmācībai ir lieliskas perspektīvas. Var teikt, ka P.Pildegoviča sastādītā „Lielā ķīniešu-latviešu vārdnīca” iznāk ļoti piemērotā laikā. Vēlos izteikt pārliecību par to, ka šo notikumu apsveiks daudzie Latvijas ķīniešu valodas entuziasti.

Patlaban visā pasaulē ķīniešu valodas straujo izplatību apliecina Konfūcija institūti. Kopš 2004.gada novembra, kad tika nodibināts pirmais Konfūcija institūts, īsā dažu gadu laikā ir izveidoti 282 Konfūcija institūti un 272 Konfūcija klases, kas aptver 88 pasaules valstis (rajons). 2009.gadā Konfūcija institūtu sarakstos 230 000 cilvēku, kas mācās ķīniešu valodu. Pavisam nesen mēs saņēmām Latvijas universitātes lūgumu atvērt Konfūcija institūtu. Mēs esam pārliecināti, ka ar abu pušu kopējām pūlēm ķīniešu valodas apmācība Latvijā attīstīsies sekmīgi.

Lai zaļo un plaukst Ķīnas un Latvijas draudzība!

Sju Liņ

ĶTR valsts ķīniešu valodas pārvaldes (Hanban) priekšsēdētājs
Konfūcija institūta Galvenās pārvaldes ģenerālsēkretārs

Autora priekšvārds

„Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” sastādīšanas darbu veicis Pēteris Pildegovičs. Darbs pie vārdnīcas izstrādāšanas tika aizsākts 2002.g., veicot redaktora pienākumus aģentūrā „Sjinhua”. Vārdnīcas sastādīšanas pamatdarbs tika veikts ar LU Moderno valodu fakultātes orientālistikas katedras palīdzību.

„Lielajā ķīniešu-latviešu vārdnīcā” ķīniešu valodā ietvertā leksika un frazelogismi ar ĶTR vēstniecības LR atbalstu tika izredīgēti „国家汉办Guodzja haņbaņ”(Valsts ķīniešu valodas pārvaldē).Tālākais vārdnīcas manuskripta ķīniešu valodas slīpējums un manuskripta galīgā sagatavošana publicēšanai tika veikta izdevniecībā „商务印书馆 Šanvu jinšuguan”.

Ķīniešu valodas tulkojumu atbilstību latviešu valodā pārbaudīja ĶTR ĀM departamenta nodaļas vadītāja vietnieks 周宏友 Džou Hunjou.

„Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” latviešu valodas rediģēšana notika divos posmos.Pirmo vārdnīcas latviešu valodas lasījumu un rediģēšanu veica LU profesors J. Priede un Daugavpils universitātes asociētā profesore A. Stašulāne. Atkārtotu latviešu valodas rediģēšanu un stilistiskos uzlabojumus veica Filosofijas institūta darbiniece Dr. Phil. A. Jāne un institūta darbiniece L. Kuzmane.

Ķīnā dzīvojošo tautu mūzikas instrumentu sadaļu izstrādāt palīdzēja LU asociētais profesors V. Muktupāvels.

Hieroglifu meklēšanas tabulas un vārdnīcā iekļautos „Pielikumus” sagatavojusi LU Moderno valodu fakultātes skolotāja 王英佳 Van Jindzja.

Vārdnīcas hieroglifiskā teksta salikumu, kā arī augu un dzīvnieku valsts atspoguļojumu latīņu valodā veica mana dzīvesbiedre Dr. biol. G. Paņina.

Pēteris Pildegovičs

3.4.2010.g.

Īss ievads

„Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” kā mācību līdzekļa nepieciešamība sinoloģijas studentiem un skolotājiem Latvijas augstskolās, kā arī ķīniešu valodas tekstu tulkošana praktiskajās jomās strādājošiem, bija galvenā mērķa ievirze uzsākot darbu pie minētās vārdnīcas.

Vārdnīcā iekļauti at 5000 ligzdas hieroglifu un ap 50 000 vārdkopu, kas atspoguļo mūsdienās lietoto valodu 普通话 putunhua. Senķīniešu literatūras pieminekļos sastopamie vārdi un izteicieni ietverti tādā mērā, kādā tie izmantoti vēlākajā literārajā aprītē. Salīdzinoši daudz uzmanības veltīts preses un publicistikas leksikai, frazeoloģismu un idiomu tulkošanai, kā arī bieži sastopamajai zinātniskajai un tehniskajai terminoloģijai.

Galvenie vārdnīcas sastādīšanā izmantotie avoti: 现代汉语词典(1988年); 新华词典(1998年); 汉语成语词典(1985年); 汉英词典(2001年); 汉英综合大词典(2001年); 汉俄词典(1990年).

„Lielās ķīniešu-latviešu vārdnīcas” ligzdas hieroglifi, vārdnīcā iekļautā leksika, frazeoloģismi, kā arī senķīniešu literatūras pieminekļos sastopamie vārdi un izteicieni tika pārbaudīti pēc „Ķīniešu-angļu lielās universālās vārdnīcas”(trijos sējumos, 2001.g.), kā arī pēc prof. I.Ošaņina vārdnīcas „Bolshoi kitaisko-russkij slovar”(četros sējumos, 1983.g.).

Ķīniešu valodas gramatikas jautājumu komentāri, it īpaši palīgvārdu raksturojums saskaņoti ar prof. Ļu Šusjana darbu 中国文法要略(吕叔湘著, 1956年).

Vārdnīcas lietošana

Vārdnīcā ietvertais leksikas apjoms izvietots ҠTR pieņemtā 汉语拼音字母- fonetiskā alfabeta secībā, kas atviegļina vārdnīcas lietošanu uzsākot ķīniešu valodas apgūšanu. Savukārt, - padziļinātās ķīniešu valodas studijās saskaroties ar hieroglifiem, kuru izruna nav zināma, - tiek piedāvātas Ҡīnā tradicionālās hieroglifu meklēšanas tabulas. Tabulās iekļautajiem hieroglifiem sekmīgākas ķīniešu valodas apgūšanas nolūkā ar 拼音字母, - proti ar ҠTR pieņemtā alfabēta palīdzību tiek norādīta katra hieroglifa izruna. Vārdnīcas leksiskā materiāla izvietojumā pirmajā pozīcijā atrodas ligzdas hieroglifs. Ligzdas hieroglifa nozīmju sistematizācijas rezultātā izceltas sekojošas rubrikas: ♣ pieņemtais apzīmējums; ♣ lietvārds; ♣ īpašības vārds; ♣ apstākļa vārds; ♣ darbības vārds (*vajadzības gadījumā izceļot rezultatīvos darbības vārdus; modālos darbības vārdus; palīgdarbības vārdus u.c.*) ♣ skaitļa vārds; ♣ vietniekvārds; ♣ palīgvārds (*saiklis; partikula; modālā partikula; prievārds; postpozīcija*) ♣ izsaukmes vārds; ♣ onomatopoeisms; skaitāmais vārds; ♣ īpašvārds; ♣ uzvārds.

„Lielajā ķīniešu-latviešu vārdnīcā” iekļautajiem ligzdas hieroglifiem norādīts vienkāršotais un pilnais hieroglifu pieraksts, kā arī atsevišķos gadījumos vienādas nozīmes dažādi pierakstāmie hieroglifi 异体字. Pilnā pieraksta hieroglifi vārdnīcas lietotājiem varētu atvieglināt darbu ar tekstiem, kas izdoti pirms ҠTR nodibināšanas, vai arī mūsdienās tiek publicēti Taivaņā, Honkongā, vai Singapūrā.

Katram hieroglifam ar ҠTR pieņemto grafisko apzīmējumu palīdzību tiek norādīts attiecīgā hieroglifa tonis: - pirmais tonis - otrais tonis - trešais tonis un - ceturtais tonis. Bez tam vienādi izrunājāmie hieroglifi vārdnīcā izvietoti norādīto toņu secībā, sākot ar pirmo toni un beidzot ar ceturto. Hieroglifi ar vienādu izrunu un vienādu toni izvietoti atkarībā no hieroglifa grafisko elementu skaita, šo elementu pieauguma secībā.

Svara, garuma, platības u.c. mērvienības, kanonu un pirmavotu nosaukumi, vēsturisko personāžu uzvārdi, gramatiskā konstrukcija un palīgvārdu nosaukumi tiek piedāvāti ķīniešu rakstu zīmēs-hieroglifos.

Vairumā gadījumu frazeoloģismu, idiomu un līdzību tulkojumā tiek piedāvāta ar attiecīgā frazeoloģisma izcelsmi saistītā leģenda.

Augu un dzīvnieku valsts atspoguļota ne tikai tulkojumā uz latviešu valodu, bet arī latīņu valodā.

Vārdnīcas sākumā tiek piedāvāts latvisko saīsinājumu saraksts, kā arī tabula par ķīniešu valodas zilbju atveidi latviešu valodā.

Lai atvieglotu dziļāku to tekstu izpratni, kas saistīti ar Ҡīnas vēsturi, Ҡīnā dzīvojošām tautām, laika skaitīšanas tradīciju, radniecības saitēm, zemnieku kalendāru, akupunktūru, ҠTR provinču saīsinātajiem nosaukumiem, pasaules valstu, to galvaspilsētu un valsts valūtas nosaukumiem u.c., - vārdnīca apgādāta ar 11 „Pielikumiem”.

Līdz ar to, - šīs vārdnīcas galvenais uzdevums ir mācību līdzekļa un izziņas avota funkcijas tiem, kas tikko uzsākuši ķīniešu valodas studijas, kā arī tiem, kas ieinteresēti savu zināšanu padziļināšanā. „Lielā ķīniešu-latviešu vārdnīca” ir pirmais darbs ķīniešu-latviešu valodu leksikogrāfijā līdz ar ko autors būs pateicīgs par katru ierosinājumu, kas nākotnē varētu ļaut vārdnīcai pacelties jaunu prasību līmenī.

Izmantotie saīsinājumi

Vārdu šķiru saīsinājumi

apst.	apstākļa vārds
darb.	darbības vārds
darb.-pr.	darbības vārds- prievārds
ievadv.	ievadvārds
īpašv.	īpašvārds
izs.	izsaukšanas vārds
lietv.	lietvārds
mod. darb.	modālais darbības vārds
mod. part.	modālā partikula
nolieg.part.	nolieguma partikula
norād. part.	norādāmā partikula
onom.	onomatopoētisms
palīgdarb.	palīgdarbības vārds
palīgv.	palīgvārds
part.	partikula
pr.	prievārds
saik.	saiklis
sait	saitiņa
sk.	skaitļa vārds
skait.	skaitāmais vārds
suf.	sufikss
vietn.	vietniekvārds

Saīsinātie apzīmējumi

<i>anat.</i>	anatomija; anatomisks
<i>antrop.</i>	antropoloģija
<i>apūd.</i>	apūdeņošana
<i>apv.</i>	apvidvārds
<i>arh.</i>	arhaisms
<i>arheol.</i>	arheoloģija
<i>arhit.</i>	arhitektūra
<i>astr.</i>	astronomija
<i>astrol.</i>	astroloģija
<i>av.</i>	aviācija
<i>bakteriol.</i>	bakterioloģija
<i>bioķīm.</i>	bioķīmija
<i>biol.</i>	bioloģija
<i>biškop.</i>	biškopība
<i>bot.</i>	botānika
<i>bud.</i>	budisms
<i>burt.</i>	burtiski
<i>celtn.</i>	celtniecība
<i>dao.</i>	daoisms
<i>dator.</i>	datorzinības
<i>daudzsk.</i>	daudzskaitlis
<i>dial.</i>	dialekts
<i>dinast.</i>	dinastija
<i>dipl.</i>	diplomātija
<i>dzelzc.</i>	dzelzceļš
<i>ekon.</i>	ekonomika
<i>el.</i>	elektrība; elektrotehnika
<i>elektron.</i>	elektronika
<i>etn.</i>	etnogrāfija
<i>farm.</i>	farmakoloģija
<i>famil.</i>	familiāri
<i>fil.</i>	filoloģija
<i>filoz.</i>	filozofija
<i>fin.</i>	finanses; finansiāls
<i>fiz.</i>	fizika; fizisks
<i>fiziol.</i>	fizioloģija
<i>folk.</i>	folklorā
<i>fon.</i>	fonētika

<i>fot.</i>	fotogrāfija
<i>glezn.</i>	glezniecība
<i>grāmatved.</i>	grāmatvedība
<i>ģenēt.</i>	ģenētika
<i>ģeod.</i>	ģeodēzija
<i>ģeofiz.</i>	ģeofizika
<i>ģeogr.</i>	ģeogrāfija
<i>ģeol.</i>	ģeoloģija
<i>ģeom.</i>	ģeometrija
<i>hidr.</i>	hidroloģija
<i>hidrotehn.</i>	hidrotehnika
<i>irigāc.</i>	irigācija; apūdeņošana
<i>iron.</i>	ironiski
<i>isl.</i>	islāms
<i>izgl.</i>	izglītība
<i>jap.</i>	japāņu valoda
<i>jur.</i>	juridisks termins; tieslietas
<i>jūrn.</i>	jūrniecība
<i>kaligr.</i>	kaligrāfija
<i>kalnrūpn.</i>	kalnrūpniecība
<i>kinem.</i>	kinematogrāfija
<i>konf.</i>	konfuciānisms
<i>kor.</i>	korejiešu valoda
<i>krist.</i>	kristietība
<i>kuģu būvn.</i>	kuģu būvniecība
<i>kulin.</i>	kulinārija
<i>ķīm.</i>	ķīmija
<i>ķīn. fon.</i>	ķīniešu valodas fonētika
<i>ķīn. kulin.</i>	ķīniešu kulinārija
<i>ķīn. med.</i>	ķīniešu medicīna
<i>lat.</i>	latīņu valoda
<i>lauks.</i>	lauksaimniecība
<i>lingv.</i>	lingvistika
<i>lit.</i>	literatūra
<i>loģ.</i>	loģika
<i>lopk.</i>	lopkopība
<i>maņdž.</i>	maņdžūru valoda
<i>māksl.</i>	māksla
<i>mašīnb.</i>	mašīnbūvniecība

<i>mat.</i>	matemātika
<i>med.</i>	medicīna
<i>meh.</i>	mehānika
<i>mērinstr.</i>	mērinstrumenti
<i>met.</i>	meteoroloģija
<i>metal.</i>	metalurģija
<i>mežrūpn.</i>	mežrūpniecība
<i>mežsaimn.</i>	mežsaimniecība
<i>milit.</i>	militārs
<i>min.</i>	mineraloģija
<i>mit.</i>	mitoloģija
<i>mong.</i>	mongoļu valoda
<i>mūz.</i>	mūzika
<i>nav.</i>	navigācija
<i>negat.</i>	negatīvā nozīmē
<i>niev.</i>	nievājoši
<i>novec.</i>	novecojis vārds
<i>ofic.</i>	oficiāla, formāla izteiksme
<i>opt.</i>	optika
<i>paleont.</i>	paleontoloģija
<i>paleozol.</i>	paleozooloģija
<i>pārn.</i>	pārnestā nozīmē
<i>pazem.</i>	pazemīgi
<i>pedag.</i>	pedagoģija
<i>piekl.</i>	pieklājības forma
<i>poligr.</i>	poligrāfija; poligrāfisks
<i>polit.</i>	politisks termins
<i>postpoz.</i>	postpozīcija
<i>prov.</i>	province
<i>psihol.</i>	psiholoģija
<i>putnkop.</i>	putnkopība
<i>radiotēh.</i>	rediotehnika
<i>rakst.</i>	rakstu valoda
<i>rel.</i>	relīģija; reliģisks
<i>rit.</i>	rituāls
<i>saīs.</i>	saīsināti; saīsinājums
<i>sakāmv.</i>	idiomātisks izteiciens; sakāmvārds; paruna
<i>sar.</i>	sarunvalodā lietots vārds, vai izteiciens
<i>sp.</i>	sports